

Forord

Dette nummer af *K&K* er blandet af en række artikler uden et direkte fælles tema. Dog er det interessant – uden at være planlagt – at de fire første artikler, der behandler tekster fra dansk litteratur, alle har udsigelses- og fortællerforhold meget højt på deres dagsorden. Her ligger måske en pointe.

Derudover starter nummeret med en duo af artikler med fælles emne: Henrik Pontoppidan. I 2007 vil det være 150 år siden digteren blev født, og man kan lade det være en optakt hertil, at nummeret indleder med to artikler om den store danske realist. Begge artikler udspringer af oplæg holdt i *Henrik Pontoppidan Selskabet*, som arbejder for at vedligeholde og styrke interessen for forfatterskabet. Der har været lidt stille om det i en del år, men det kan bestemt stadig tåle at blive studeret. De to artikler søger at vise, at det også i detaljerne indeholder aspekter af både litteraturteoretisk og bredere litteraturhistorisk karakter.

I den første artikel analyserer *Jørgen Holmgaard* Pontoppidans roman *Mimoser* fra 1886. Romanen, der udkom tæt på den såkaldte ‘sædelighedsfejde’, udløste allerede ved udgivelsen meget forskellige meninger om, hvordan den skulle opfattes. Det er en af de Pontoppidan-tekster, der virkelig har levet op til det ry for ‘tvesyn’, som man i den ældre litteraturkritik ofte brugte til at et karakterisere et grundtræk ved forfatterskabet. Artiklens synspunkt er, at læserens uvished om meningen med romanen helt præcist er knyttet til en særlig, dækket form for udsigelse, som Pontoppidan udvikler i midten af 1880’erne. Forholdet mellem den implicite fortæller og det fortalte er dækket til på en sådan måde, at en række skiftende synsvinkler på de samme personer og handlinger kan anlægges med næsten umærkelige overgange. Til gengæld er tematikken og for så vidt også forløbet præget af stor stabilitet og er tæt forbundet med forfatterskabets videre udvikling. Artiklen perspektiverer afslutningsvis til Pontoppidans generelle anvendelse af implicite og explicitte fortællere.

Jon Helt Haarders artikel har to dele og handler henholdsvis om Dr. Nathan-karakteren i Pontoppidans *Lykke-Per* og om den lille roman *Isbjørnen* (1887). I forbindelse med den første del diskuterer artiklen den biografiske problematik i litteraturanalysen. De to deles samlende pointe, der ligger på linie med den foregående artikels, sammenfattes af Haarder således: »Den pontoppidanske tekst er kun tilsyneladende en myndigt centralperspektivisk prosa, hvor én fortæller så nogenlunde fastholder

ét synspunkt på forhold uden for teksten. ... Ved nærmere eftersyn er teksterne (...) diskursmontager snarere end noget der skal opfattes som udtryk for en fortællerstemme hvis røst og synspunkter kan sammenlignes med den empiriske forfatters.«

En udsigelsesmæssig ustabilitet, som ikke er uden lighed med den, som de to første artikler indkredser hos Pontoppidan, finder den tredje artikel – af *Jacob Bøggild og Jens Henrik Holm* – i H.C. Andersens fortælling »Gartneren og Herskabet«. Den er mere ustabil i sin ironi, end det umiddelbart ser ud til, og den har heller ikke den bitterhed bag ironien, som flere tidligere analyser har gjort gældende. Den ustabile ironi ligger imidlertid ikke hos fortælleren på nogen direkte måde, den beror ikke på, hvad der fortælles, men hvad der *ikke* fortælles. Efter en Hegel-inspiret læsning af klasserelationerne i teksten, diskuterer artiklen afsluttende stormen, det revolutionært omvæltende uvejr, som figur hos Andersen og argumenterer for, at det ikke skal opfattes i politisk betydning, men som billede på litteraturens evne til hele tiden at holde betydningen flydende, åben for fortolkning.

Da Ursula Andkjær Olsen i 2000 udgav *Lulus sange og taler* var modtagelsen overvejende positiv. Men dagbladskritikerne var meget tilbageholdende med at give mere forpligtende bud på, hvor denne umiddelbart fragmentagtige tekstsamlings indre sammenhæng egentlig befandt sig. *Pia-Kamilla Børghlums og Pia Tobberups* artikel fremanalyserer et mønster af tværgående tematiske sammenhæng i bogen. De omfatter ikke kun værkets meget disparate teksttyper, der spænder fra det filofiske essay til de helt personlige bekendelser, men også den meget specielle udsigelsesstruktur. Der er ikke noget samlende lyrisk subjekt, men en mangfoldighed af forskelligt navngivne 'udsigere', som dog har viser sig at have en række tematisk og lydligt funderede relationer indbyrdes. Artiklen perspektiverer afsluttende til beslægtede digtere i periodens danske lyrik.

Søren Franks artikel om romanen som 'vitalistisk form' tager udgangspunkt i Walter Benjamins synspunkt om, at med romanens opståen i moderne tid, indvarsledes samtidig 'fortællerens død', forstået som muligheden for at gennem fortællingen at formidle sand direkte handlingsrettet viden, 'erfaring'. Artiklens synspunkt er, at der også i den moderne roman kan fortælles, men at den viden, der formidles, i stedet er en viden om uvisheden, om kompleksitet, foreløbighed. Og det er »en fortælleform i nye gevandter og fortællere med nye teknikker«. Romanen er grundlæggende forbundet med hjemløshed., hedder det med reference til bl.a. Lukács' *Romanens teori*. Efterfølgende inddrager artiklen Gilles Deleuzes begrebsneologisme 'effondement' til at betegne dobbeltheden af »formalistisk artikulation« og »vitalistisk tilblivelse« i litteraturen, en

grundlæggende ubalance, der betegnes 'vitalistisk form'. Også Nietzsches radikale perspektivisme er relevant, men det er Deleuzes' term »rhizome« – det linie-, ikke punktformede netværk uden begyndelses- eller slutpunkt – der leder over til en analyse af Rushdies roman *The Ground Beneath Her Feet*. Romanen betegnes som 'rhizomatisk', og dens 'hovedmetafor' er 'jordskælvet', der beskriver en verden, som grundlæggende er ustabil. Dette påvises i romanens udsagn, men kan også følges i dens egen stadige rammenedbrydning: »udsigelsesteknikken supplerer det udsagte niveaus fokus på formens tilblivelse og det processuelle«.

Jakob Stougaard-Nielsens artikel, der slutter nummeret, behandler William Carlos Williams' særegne prosodi og poetik som den kommer til udtryk i essayet »Speech Rhythm« (1913) og i eksperimenter med den lyriske form han selv gav betegnelsen »den variable fod« i »det triadiske vers«. Denne metrik betragtes i artiklen både som et bud på en typografisk styret lyrik, som afløser for det frie vers, og en større figur, hvor metrikken giver form til et amerikansk idiom, en lyrisk stemme, livets og kroppens rytmik og temporalitet. Williams' moderne poetik præsenterer en sammenflydning af skematik og trope, af prosodi og antropologi, og præsenteres her som beslægtet med Ezra Pound, George Antheil, Albert Einstein og Michel Serres' kunstneriske og videnskabelige abstraktioner af tiden. Williams' poetik tilbyder et nyt versemål til en ny 'tid'.

Nummeret rundes som vanligt af med en anmeldelsessektion.

Red.